

Uitkomsten accountants- controle en overige informatie 2017

Verslag voor het college van
burgemeester & wethouders en de
gemeenteraad

Gemeente Hilversum | 11 juli 2018

Ernst & Young Accountants LLP
Euclideslaan 1
3584 BL Utrecht, Netherlands
Postbus 3053
3502 GB Utrecht, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 30 30
ey.com

VERTROUWELIJK

Het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad van de
Gemeente Hilversum
Postbus 9900
1201 GM HILVERSUM

Utrecht, 11 juli 2018

REQ2587686/jb

Uitkomsten accountantscontrole en overige informatie 2017

Geachte leden van het college van burgemeester en wethouders en de
gemeenteraad,

Het doet ons genoegen verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze
accountantscontrole van de jaarrekening van gemeente Hilversum. In de
managementsamenvatting vindt u:

- ▶ de status van de accountantscontrole en openstaande punten;
- ▶ de reikwijdte van de accountantscontrole;
- ▶ de belangrijkste uitkomsten.

Dit rapport bevat zaken die wij belangrijk vinden te delen alsmede verplichte
informatie.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door
onze beroepsgroep NBA, de politiek en de AFM, gericht op verbetering van de
kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig.
In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en
eerlijke dialoog met u als lid van de gemeenteraad en het college van
burgemeester en wethouders.

Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de
corporate governance als geheel.

Het concept van dit verslag is d.d. 23 mei respectievelijk 5 juni 2018
besproken met de wethouder financiën, de gemeentesecretaris en de
concerncontroller. Daarnaast is het concept van dit verslag d.d. 21 juni 2018
besproken met de rekeningencommissie.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door de gemeenteraad,
de rekeningencommissie, het college van burgemeester en wethouders en het
concernteam en mag niet door anderen worden gebruikt.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele
vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te
beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3	Bijlagen	29
Uitkomsten jaarrekeningcontrole:	5	<ul style="list-style-type: none">▶ Controleverschillen▶ Onafhankelijkheid▶ Kwaliteit beheersorganisatie▶ Controleaanpak▶ Verklaring van verantwoordelijkheden▶ SiSa-bijlage	
Rechtmatigheidsbeheer	23	Totaal aantal pagina's in dit rapport: 44	
Jaarverslag	27		

Belangrijke overwegingen voor 2017

Evaluatie financieel afsluitproces

In lijn met de doelstelling om te groeien naar een organisatie die zichtbaar in control is, verricht de afdeling Verbijzonderde Interne Controle (VIC) vanaf de jaarrekening 2017 een belangrijkere rol in het jaarafsluitingsproces. De VIC ondersteunt daarbij de ambtelijke organisatie middels interne controle in de voorbereidingen van het jaarrekeningtraject en rapporteert hierover aan de concerncontroller. Wij onderschrijven deze ontwikkeling teneinde de professionaliseringsslag die Hilversum voor ogen heeft te realiseren. De VIC is met zijn interne controle in staat de eerste en tweede lijn aan een kritische toets te onderwerpen en op die manier bij te dragen aan de professionalisering van de organisatie.

In de afgelopen jaren dat wij accountant zijn geweest van Hilversum constateren wij dat uw gemeente een professionalisering heeft doorgemaakt in de (financiële) beheersing. Dit uit zich onder andere in de mate waarin uw gemeente belangrijke dossiers aan de voorkant oppakt (denk aan de grondexploitatie Crailo of de oprichting van de citymarketingorganisatie). Daarnaast uit zich dit in de kwaliteit van de gesprekken die wij met de ambtelijke organisatie voeren over inhoudelijke elementen van financiële verslaggeving. De wereld staat echter niet stil, waarbij het speelveld waarin wij als externe accountant optreden en het toezichhoudend karakter hierin de afgelopen jaren sterk is veranderd. Dit heeft tot gevolg dat de kwaliteitsimpuls in de VIC samengaat met de additioneel door ons te verrichten gegevensgerichte controlewerkzaamheden en invulling van senioriteit in ons team om zelfstandig tot ons controleoordeel te komen. De investering in de interne organisatie leidt daarom niet - direct - tot een vermindering van de externe controlekosten. Voor 2017 is daarnaast sprake van een aantal elementen met invloed op de jaarrekening die zorgen voor een hogere urenbesteding dan begroot. Op pagina 34 lichten wij deze elementen nader toe.

In de professionaliseringsslag merken wij dat de ambtelijke organisatie zoekende en ontdekkende is in de samenwerking tussen de eerste en tweede lijn en de VIC. Dit ziet bijvoorbeeld toe op een adequate interne planning, wat ervoor dient te zorgen dat de jaarrekening en het -dossier bij de start van een externe controle gereed is. Door het voorbereidingsproces in de eerste en tweede lijn is de VIC tegelijk aangevangen met hun controlewerkzaamheden op het moment dat wij startten, wat ertoe leidt dat niet alle elementen van het jaarrekeningdossier tijdig bij de start van de controle beschikbaar waren. Wij adviseren u de planning van het financiële afsluitproces strakker in te zetten, waarbij het gehele stelsel van interne beheersing gereed is alvorens de externe controle plaatsvindt.

Belangrijke overwegingen voor 2017

Evaluatie financieel afsluitproces (vervolg)

Tevens merken wij dat bij het opstellen van de jaarrekening fouten zijn ontstaan, die bij een adequate interne beheersing ontdekt en gecorrigeerd hadden moeten worden (denk aan invulfouten bij het voorbereiden van de SiSa-bijlage, verwerken tussentijdse resultaatneming Anna's Hoeve, het verwerken van de vrijval van de onderhoudsvoorzieningen, afgrenzing van overlopende inkoopfacturen uit 2018 in 2017 of het overzicht van incidentele baten en lasten). Deze punten zijn over het algemeen ook te herleiden naar onvoldoende diepgang in de kennis van het BBV bij de voorbereidende of controlerende rol in het jaarrekeningtraject in de eerste en tweede lijn. Door de timing van de VIC werkzaamheden is onvoldoende tijd ingebouwd voor controle en herstel, waardoor de jaarrekening niet vrij was van materiële fouten bij de start van de externe controle. Wij adviseren u de kennis omtrent het BBV en de daarbij vereiste elementen voor een gedegen financieel afsluitproces in de eerste en tweede lijn daarbij te professionaliseren.

Het gevolg van de benoemde punten is dat onze controle momenteel minder ver is gevorderd dan wij vooraf hadden verwacht en gepland. De controle over 2017 is nog niet afgerond. Er resteren momenteel nog enkele - belangrijke - openstaande punten, waarover wij u in een separaat overzicht informeren.

De bevindingen in dit verslag van bevindingen zijn dan ook nog niet definitief en kunnen niet worden gezien als conclusies. Wij zullen onze bevindingen herijken naarmate wij onze werkzaamheden verrichten.

Conclusie terugblik

Wij hebben vastgesteld dat Hilversum een noodzakelijke professionaliseringslag heeft doorgevoerd. Hierbij hebben wij eveneens vastgesteld dat de kwaliteit is verbeterd. Mede doordat de eisen ten aanzien van een (externe) controle zijn doorontwikkeld en daarmee verscherpt, zijn continue doorontwikkeling en verbetering van de professionalisering, kwaliteit en afstemmingen noodzakelijk.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

Voordelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na bestemming) over het jaar 2017 bedraagt € 5.747.000 voordelig ten opzichte van een begroot saldo van € 1.846.000 voordelig.

Het resultaat over 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting is als volgt.

Resultaat 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting			
Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting 2017	Realisatie 2017	Afwijking ten opzichte van de gewijzigde begroting
Totale lasten	248.474	252.258	3.784
Totale baten	(240.630)	(250.208)	(9.578)
Totaal saldo van baten en lasten	7.844	2.050	(5.794)
Mutaties in reserve	(9.690)	(7.797)	1.893
Gerealiseerd resultaat	(1.846)	(5.747)	(3.901)

Kwaliteit van het resultaat

In het hoofdstuk 5.2.1 in de gemeenterekening 2017 is een uitgebreide analyse opgenomen van het resultaat ten opzichte van de actuele begroting.

De belangrijkste en meest opvallende posten die leiden tot het voordeliger resultaat van € 3.901.000 betreffen:

Omschrijving afwijking	Voordelig	Nadelig
Bedragen x € 1.000	€	€
1. Tussentijdse winstneming Anna's Hoeve	5.463	
2. Zorg in Natura sociaal domein		3.258
3. Nadeel loon- en afdelingskosten		2.251
4. Tekort op minimabeleid		733
5. Vrijval reservering GREX	603	
6. Parkeeropbrengsten	483	
7. Overige per saldo (individuele posten < € 500.000)	3.594	
Totaal	10.143	6.242
Rekeningresultaat	3.901	

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

Toelichting kwaliteit van het resultaat

De grootste afwijking van het resultaat ten opzichte van de gewijzigde begroting ontstaat door de tussentijdse winstneming voor grondexploitatie Anna's Hoeve voor € 5,5, een nadeel van € 3,3 miljoen volgend uit de verantwoording van de Regio Gooi en Vechtstreek voor het sociaal domein en een nadeel van € 2,2 miljoen op de loon- en afdelingskosten.

De tussentijdse winstneming voor Anna's Hoeve vormt een bevinding, waar wij op pagina 17 nader ingaan. Door de afhankelijkheid van de Regio Gooi en Vechtstreek in het sociaal domein blijft het lastig een adequate prognose te maken van de te verwachten lasten. In de samenwerking met de Regio adviseren wij u te komen tot periodieke en betrouwbare managementinformatie met een prognose en interne prognosecijfers te ontwikkelen op basis van bekende inputcriteria zoals het aantal afgegeven beschikkingen en de verwachte uitputting hiervan. Het nadeel op de loon- en afdelingskosten ontstaat door beëindigingsvergoedingen voor € 0,5 miljoen en additionele personele inzet op de afdelingen Beleid & Ontwikkeling, Interne Dienstverlening en Publiekszaken. Het personeelsbestand ligt daarmee 10 FTE hoger dan gebudgetteerd, hetgeen voornamelijk ontstaat door inhuur van personeel.

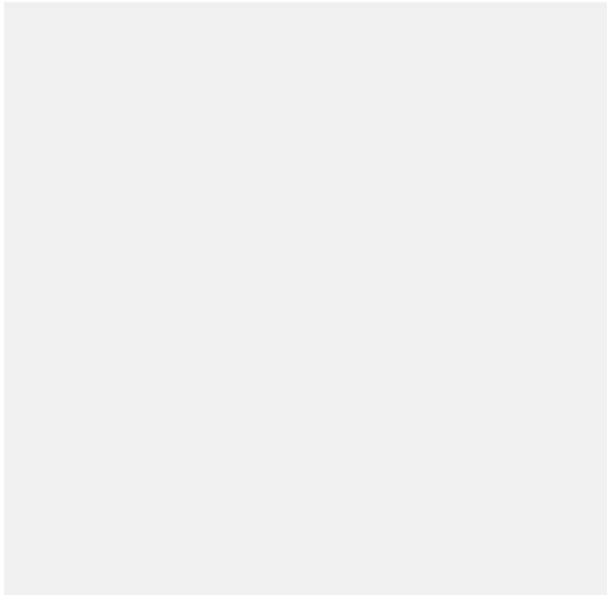
Begrotingsbeheer

Uw begrotingsbeheer is op orde, maar kent aandachtspunten

Uw raad is actief geïnformeerd over (financiële) ontwikkelingen binnen uw gemeente. Het college betreft uw raad actief via een raadsinformatiebrief of voorstel tot formele begrotingswijziging van de verwachte over- en onderschrijdingen. Het begrotingsproces kent in de praktijk doorgaans afwijkingen door incidentele posten. Het rekeningresultaat toont echter enkele afwijkingen (zoals de overschrijding in het sociaal domein, loon- en afdelingskosten maar ook de ontwikkelingen in het minimabeleid of parkeeropbrengsten) die via een gedegen planning & control cyclus tijdig ontdekt - en daarmee aan u gemeld - hadden kunnen worden. In de slag die uw gemeente maakt richting een gemeente in control vormt het voorspellend karakter van de begroting (inclusief prognose voor het verwachte jaarresultaat) een belangrijk onderdeel. Wij adviseren u deze elementen te betrekken in de planning- & controlcyclus.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

De overige belangrijkste - begrote - incidentele baten en lasten vormen:

- ▶ Het tekort van € 2,4 miljoen op de BUIG-regeling, wat het eigen risico vormt voor de niet op het Rijk verhaalbare lasten. Uw gemeente presenteert deze lasten als incidentele lasten. Voornaamste onderbouwing hiervoor betreft de ingezette beleidsambities en realisatie tot dusver in 2018 in lijn met dit plan. Wij achten het aanmerken als incidentele kosten bij deze overwegingen terecht.
- ▶ Een last van € 2,6 miljoen voor het Investeringsplan Sociaal Plein 2017-2020 (WINST), wat mede dient te leiden tot beheersing van bovengenoemde BUIG-regeling. De last ziet toe op de jaarlaag 2017 uit het investeringsplan.
- ▶ Een last van € 1,2 miljoen als gevolg van de afkoop van de gebiedsgerichte aanpak van grondwaterverontreiniging aan provincie Noord-Holland. Uw raad is over de ontwikkelingen in dit dossier in afgelopen jaren vertrouwelijk geïnformeerd. Het risico is daarbij benoemd geweest in de paragraaf weerstandsvermogen.
- ▶ Een bate van € 1,7 miljoen voor de verkoop van niet-strategische panden.

In een afzonderlijk hoofdstuk op pagina 24 gaan wij nader in op de begrotingsrechtmatigheid.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2017

Analyse van de financiële positie

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De solvabiliteit van gemeente Hilversum bedraagt 28,5%. Met de aanschaf en financiering van de grondpositie Crailo neemt de druk op de solvabiliteit toe. De gemeente beschikt niet over liquiditeiten voor toekomstige investeringen en zal deze met aangetrokken financiering moeten bekostigen. De huidige plannen voor de investeringen in Crailo en het Stationsgebied leggen hun beslag op de toekomstige solvabiliteit van uw gemeente. In onze managementletter benoemden wij het hieruit volgende risico en adviseerden wij u de liquiditeitsprognose voor uw gemeente voor langere termijn op te stellen, rekening houdend met de looptijd van bijvoorbeeld de projecten Crailo en het Stationsgebied. Wij benadrukken dit advies. Wij begrijpen dat opvolging in 2018 zal plaatsvinden en uw raad op twee momenten (Begroting en Kadernota) hierover wordt geïnformeerd.

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, die informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2017 is gevoerd.

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen over de afgelopen jaren.

Weerstandsvermogen bedragen x € miljoen	Jaarverslag 2017	Jaarverslag 2016	Jaarverslag 2015
Beschikbare capaciteit (A)	97,7	92,2	81,7
Benodigde capaciteit (B)	2,7	3,2	5,0
Ratio weerstandsvermogen	36,8	28,8	16,3
Weerstandsvermogen (A-B)	95,0	89,0	76,7

De ratio tussen de beschikbaar en benodigde capaciteit bedraagt ultimo 2017 36,8. Hiermee kwalificeert de ratio (op basis van de normtabel Adviesbureau voor Risicomanagement) als uitstekend. De verbetering is met name zichtbaar in het verlagen van de risico's met betrekking tot de grondexploitaties door een aantrekkende economie.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2017

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Aandachtspunten op basis van onze beoordeling

Ten aanzien van deze paragraaf constateren wij het volgende.

Uw gemeente schat het risico in dat het Rijk de vangnetregeling BUIG niet toekent. Voor de jaren 2017 en 2018 is dit risico ingeschat op € 1,5 miljoen per jaar tegen een kans van 50%. Wij merken op dat uw gemeente naast het niet toekennen van de vangnetregeling tevens het eigen risico in de vangnetregeling BUIG van circa € 2,5 mln is verschuldigd. De paragraaf zou in informatiewaarde toenemen door deze lasten te betrekken in de analyse.

Daarnaast schat uw gemeente een negatief risico in van € 1,0 miljoen op de ontwikkelingen in de grondexploitatie Anna's Hoeve, waarbij een kans is weergegeven van 50%. Voor dergelijk concrete risico's met waarschijnlijkheidskans verwachten wij dat uw gemeente deze risico's inprijst in de verwachte eindwaarde van de grondexploitatie. In de paragraaf weerstandsvermogen verwachten wij de risico's terug te zien komen die niet in de grondexploitatie zijn ingeprijst.

In 2016 heeft de gemeente in lijn met de wijziging in het BBV de Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGGs) tegen boekwaarde voor € 7,1 miljoen overgeheveld naar de materiële vaste activa. Onder het overgangsrecht van het BBV dient de marktwaardetoets voor eind 2019 plaats te vinden inclusief afwaardering naar lagere marktwaarde. Deze analyse is door uw gemeente nog niet uitgevoerd. Het resultaat van deze analyse vormt een risico voor potentiële afwaarderingen.

Uit onze beoordeling van de paragraaf weerstandsvermogen onderkennen wij geen overige materiële onbenoemde risico's. Wij merken op dat de inschatting van de verwachte omvang en kans van de geïdentificeerde risico's een inschatting van uw college betreft. Wij onderkennen in de gehanteerde schattingsprocedure geen indicaties dat de gemaakte schatting materieel onjuist zou zijn.

In onze managementletter hebben wij aandacht besteed aan de verbeteringen die in de paragraaf weerstandsvermogen kunnen worden doorgevoerd, door niet enkel aandacht te besteden aan getrouwheidsrisico's maar daarbij tevens aandacht te besteden aan rechtmatigheidsrisico's.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de gemeente Hilversum een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva per 31 december 2017 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017, uitgezonderd de mogelijke effecten van de geconstateerde onzekerheden in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Geen bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording

Wij hebben de in de WNT-verantwoording van de gemeente Hilversum gecontroleerd met inachtneming van het Controleprotocol WNT. Wij concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Eén onzekerheid ten aanzien van de SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2017.

Op grond van onze controle hebben wij bij de overige specifieke uitkeringen één onzekerheid geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Wij hebben geen fouten geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderinggrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Kwaliteit jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is en het jaarverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de gemeente en haar omgeving geen materiële onjuistheden bevat.

Ongecorrigeerde controleverschillen

Er resteren in de jaarrekening 2017 geen ongecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot getrouwheid. Daarnaast bedraagt het totaalbedrag van de geconstateerde financiële rechtmatigheidsfouten € 2,2 miljoen. Voor een totaaloverzicht van de ongecorrigeerde controleverschillen verwijzen wij naar het hoofdstuk Controleverschillen in de bijlage. De ongecorrigeerde controleverschillen hebben betrekking op rechtmatigheidsfouten bij de aanbestedingen.

Controle-uitkomsten

Kernpunten van de controle

Beschrijving van kernpunt van de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
Bevindingen bij rechtmatigheid aanbestedingen		
<p>Voor de jaarrekeningcontrole 2017 onderkennen wij een verhoogd risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van onrechtmatige aanbestedingen. Dit verhoogde risico volgt uit de bevindingen van de controle 2016.</p> <p>Het aanbestedingsdossier is dit jaar intern nadrukkelijker op de agenda geplaatst, wat de bewustwording binnen de organisatie vergroot.</p> <p>Het gemeentelijk aanbestedingsbeleid is in het normenkader van de gemeente Hilversum voor de accountantscontrole buiten de reikwijdte van de controle geplaatst. Dit betekent dat wij afwijkingen ten opzichte van de wettelijke verplichtingen (Europese aanbestedingswet) meewegen in ons oordeel. Afwijkingen van het gemeentelijke aanbestedingsbeleid zijn daarom niet van invloed op ons rechtmatigheidsoordeel.</p>	<p>In reactie op het risico verrichtten wij in coördinatie met de VIC een analyse naar de bestedingen van de gemeente. Hierbij zijn wij de rechtmatigheid van de verstrekte opdrachten nagegaan voor:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ de top 100 aan grootste crediteuren met besteding in 2017;▶ crediteuren buiten de top 100 analyse, maar die in de meerjarenperiode 2014-2017 een besteding boven de Europese aanbestedingsgrens kennen;▶ ingehuurd personeel en zelfstandigen;▶ een deelwaarneming aan nieuwe crediteuren in 2017 en niet uit de balans blijkende verplichtingen; en▶ risicovollere dossiers uit voorgaande perioden, zoals de ICT-contracten. <p>Het onderkende risico uit zich in de omvang en het breed opgezette karakter van de verrichte werkzaamheden.</p>	<p>In zijn controle komt de VIC tot een bevinding van € 2,4 miljoen aan bestedingen die ten onrechte niet Europees zijn aanbesteed. Daarnaast plaatst de VIC diverse opmerkingen bij het naleven van het gemeentelijk aanbestedingsbeleid.</p> <p>De onrechtmatig aanbestede opdrachten betreffen met name:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Mokveld voor onderhoud gebouwen € 0,6 miljoen;▶ EZS voor levering en onderhoud parkeersystemen € 0,4 miljoen;▶ KPN voor telefonie en internet € 0,4 miljoen; en▶ Fujitsu voor afkoop licenties € 0,2 miljoen. <p>Deze opdrachten betreffen doorlopende bestedingen uit voorgaande jaren, waarbij voor Mokveld en EZS sprake is van doorlopende opdrachten zonder specifiek contract in 2017.</p> <p>Uit onze controle volgt een bevinding van € 2,2 miljoen. Wij volgen niet in alle gevallen de bepaling van de fout door de VIC. In zijn inschatting van de fout hanteert de VIC een conservatieve benadering, waarbij het tevens de fout uit reeds in boekjaar 2018 onrechtmatig verleende opdrachten meerekent. Voor de jaarrekening 2017 kwalificeert dit niet als fout, doordat geen sprake is van een rechtshandeling in 2017 die leidt tot de verplichting.</p> <p>Vervolg volgende pagina.</p>

Controle-uitkomsten

Kernpunten van de controle

Beschrijving van kernpunt van de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
Bevindingen bij rechtmatigheid aanbestedingen		
<p>Vervolg vorige pagina.</p> <p>Het gemeentelijk aanbestedingsbeleid is buiten het normenkader voor de externe controle geplaatst. Dit beeld herkennen wij binnen de sector teneinde de (externe) controlekosten te beheersen. Vanuit een maatschappelijk oogpunt is het wenselijk de naleving van de gemeentelijke aanbestedingsambitie te verankeren in het normenkader en de interne beheersing binnen uw gemeente. De VIC-toetst in zijn interne controles op de naleving van dit beleid. Hieruit ontstaat het beeld dat uw gemeente niet voldoet aan het gemeentelijk aanbestedingsbeleid. Wij adviseren u in de ontwikkeling van uw gemeente naar een zelfbewuste, "in control" organisatie, de aandacht voor het gemeentelijk aanbestedingsbeleid te verankeren in de cultuur en bewustwording binnen de organisatie.</p>		<p>De bevinding is in lijn met de uitkomsten van de controle 2016 en is het gevolg van opdrachten uit voorgaande jaren. De bevindingen onderschrijven onze opmerking bij een significante tekortkoming in de interne beheersing van uw gemeente. In de bevindingen merken wij een onderscheid tussen onrechtmatigheden volgend uit aanbestedingen uit het verleden en recentere inkooptrajecten in 2017, die het verplichte Europese aanbestedingsregime wel volgen. De interne inkoopanalyses in de organisatie gedurende het jaar hebben er niet toe geleid dat onrechtmatig aanbestede opdrachten uit het verleden tijdig zijn ontdekt en gecorrigeerd. De gemeente heeft inmiddels herstelacties ingezet voor het beëindigen en alsnog rechtmatig aanbesteden van de geconstateerde bevindingen.</p>

Controle-uitkomsten

Kernpunten van de controle

Beschrijving van kernpunt van de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
WNT-verantwoording voldoet aan wettelijke vereisten		
<p>Wij onderkennen een verhoogd risico op een materiële afwijking door het niet-naleven van de WNT-regelgeving en impact op de WNT-verantwoording.</p> <p>De accountant betreft in zijn controle of de WNT-gegevens juist en volledig en als zodanig zijn verantwoord. Tevens stelt hij vast dat een eventuele overschrijding van de WNT-norm is toegelicht.</p>	<p>In reactie op het onderkende risico:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ zijn wij nagegaan dat de WNT-gegevens juist en volledig in de WNT-verantwoording zijn opgenomen;▶ stellen wij vast dat een eventuele overschrijding van de WNT-norm is toegelicht; en▶ betrekken wij beloningsspecialisten als onderdeel van ons controleteam in de controle van de WNT-verantwoording.	<p>Griffier en gemeentesecretaris</p> <p>De bezoldiging van de griffier en gemeentesecretaris blijft binnen de kaders.</p> <p>In 2017 is een nieuwe gemeentesecretaris aangesteld. In de periode tussen het vertrek van de oude gemeentesecretaris en de aanstelling van de nieuwe gemeentesecretaris heeft een ambtelijk medewerker de taken als gemeentesecretaris waargenomen. De waargenomen taken liggen daarbij in lijn met de Regeling plaatsvervangende gemeentesecretaris, vergelijkbaar met de periode tijdens verlof.</p> <p>De ambtelijk medewerker kwalificeert voor de periode waarin zij functioneerde als waarnemend gemeentesecretaris als topfunctionaris. In de hierop volgende periode kwalificeert de medewerker als gewezen topfunctionaris.</p> <p>Overige gewezen topfunctionarissen</p> <p>Naast de benoemde ambtelijk medewerker die gedurende 2017 heeft waargenomen voor gemeentesecretaris, heeft uw gemeente geen overige gewezen topfunctionarissen die op grond hiervan toegelicht moeten worden in de jaarrekening.</p> <p>Overige functionarissen</p> <p>Uw gemeente heeft geen overige functionarissen die het maximum van de WNT overschrijden en op grond hiervan toegelicht moeten worden in de jaarrekening.</p>

Controle-uitkomsten

Kernpunten van de controle

Beschrijving van kernpunt van de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
<p>Onzekerheid prestatielevring PGBs nog niet volledig weggenomen</p> <p>Uw gemeente maakt (verplicht) gebruik van de diensten van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) in de registratie en betaling van Persoonsgebonden budgetten (PGB). Het SVB is de afgelopen jaren niet in staat geweest gecontroleerde (goedgekeurde) verantwoordingsinformatie aan te leveren over de levering van de door het SVB betaalde prestaties.</p> <p>Als gevolg van de impact van de PGB's van € 1,2 miljoen (exclusief Beschermd Wonen wat is belegd bij de Regio Gooi en Vechtstreek) op de gemeentelijke lasten en de onzekerheid uit de prestatielevring onderkennen wij een verhoogd risico op een afwijking van materieel belang.</p>	<p>In reactie op het risico:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ zijn wij de aansluiting nagegaan van de door het SVB betaalde en de door gemeente Hilversum afgegeven beschikkingen;▶ zijn wij de aansluiting nagegaan van de door het SVB gerapporteerde uitgaven 2017 met de gemeentelijke administratie;▶ zijn wij de redelijkheid van de inschatting over de nog te verrekenen voorschotten met het SVB nagegaan. <p>Teneinde de onzekerheid bij de prestatielevring weg te nemen, heeft de VIC in 2017 een externe organisatie ingeschakeld. Deze organisatie verricht huisbezoeken, gericht op de vraag of inwoners de door het SVB als betaald opgegeven prestaties hebben ontvangen van de zorgaanbieder.</p>	<p>De door het SVB gerapporteerde gegevens stemmen overeen met de door gemeente Hilversum afgegeven beschikkingen.</p> <p>Het SVB heeft over 2017 een afkeurende controleverklaring ontvangen bij de verantwoording van de betaalde PGBs. Uw gemeente kan daarom niet zonder meer uitgaan van deze verantwoordingsinformatie voor de eigen verifiërende werkzaamheden.</p> <p>In 2017 zijn 17 huisbezoeken verricht. Hiermee zou de onzekerheid weggenomen kunnen worden. In twee gevallen zijn indicaties geconstateerd voor onregelmatigheden, waarbij de VIC concludeert dat 1 dossier rechtmatig is. Wij hebben het verrichte onderzoek geïnspecteerd en onderschrijven de resultaten. De onrechtmatigheid kent een gekwantificeerde omvang beneden de rapporteringstolerantie.</p> <p>Vooruitkijkend naar komende perioden adviseren wij u beleid te ontwikkelen teneinde om te gaan met de verwachte onzekerheid uit het SVB. Dit stelt de gemeente in staat de afhankelijkheid van het SVB te verminderen en vanuit eigen procedures en werkzaamheden de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de bestedingen uit PGBs vast te stellen.</p>

Controle-uitkomsten

Overige controlebevindingen

Beschrijving van aandachtspunt in de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
Bijstortverplichting Crailo op dit moment niet aan de orde		
<p>Gemeente Hilversum heeft eind december 2017 in samenwerking met gemeenten Gooise Meren en Laren de grondpositie Crailo verworven, waarover uw raad is geïnformeerd en betrokken in het besluitvormingsproces.</p> <p>Uw raad heeft de gemeenschappelijke grondexploitatieberekening van het samenwerkingsverband vastgesteld. Volgens de samenwerkingsovereenkomst leveren de gemeenten de op het eigen grondgebied verworven gronden van provincie Noord-Holland tegen kostprijs aan de per 1 mei 2018 opgerichte GEM Crailo B.V. Doordat de grondexploitatie in een samenwerkingsverband wordt gevoerd, dient gemeente Hilversum na te gaan of sprake is van een bijstortverplichting in een eventueel verlies van de samenwerking.</p> <p>Gezien de omvang van de positie en de impact bij een mogelijke afwaardering vormt de juiste verwerking en waardering van de transactie in de jaarrekening een aandachtspunt in onze controle.</p>	<p>Wij hebben als onderdeel van onze controle:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ de contractuele afspraken en formele documenten (zoals de samenwerkingsovereenkomst, koopovereenkomst, het ambitiedocument en de gemeenschappelijke grondexploitatieberekening) geïnspecteerd;▶ inlichtingen ingewonnen van de door gemeente Gooise Meren als penvoerder ingeschakelde expertise van Deloitte als planeconoom;▶ de gemeenschappelijke grondexploitatieberekening onderworpen aan een kritische toets op de redelijkheid van de hierin gehanteerde uitgangspunten; en▶ vastgoedwaarderingsexperts betrokken als onderdeel van ons controleteam in de controle van de waardering van de positie.	<p>Op grond van de verrichte werkzaamheden concluderen wij dat:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ de door gemeente Hilversum aangeschafte grondpositie Crailo juist is gepresenteerd als voorraad gereed product en handelsgoederen en juist is gewaardeerd tegen de kostprijs van € 16,0 miljoen;▶ de door provincie Noord-Holland verschaftte financiering voor € 18,7 miljoen volledig en terecht is gepresenteerd als lening met een rentetypische looptijd langer dan één jaar, verkregen van openbare lichamen;▶ de door provincie Noord-Holland verschaftte financiering rechtmatig is in het kader van de Wet financiering decentrale overheden;▶ de grondexploitatieberekening een opzet kent van twaalf jaar, wat passend is binnen het verslaggevingsstelsel wat GEM Crailo B.V. volgt, namelijk Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. De maximale termijn van tien jaar die het BBV aan een grondexploitatieopzet stelt is niet aan de orde, doordat de verantwoordelijkheid voor de grondexploitatie niet bij de gemeente maar bij het samenwerkingsverband via de besloten vennootschap ligt; en▶ de schatting van de gemeenschappelijke grondexploitatieberekening Crailo optimistisch is weergegeven voor wat betreft de te realiseren grondprijzen. Dit leidt op basis van de huidige inschattingen echter niet tot een materiële bijstortverplichting voor gemeente Hilversum als gevolg van een verlieslatende samenwerking.

Controle-uitkomsten

Overige controlebevindingen

Belangrijkste observaties

Bijstortverplichting Crailo op dit moment niet aan de orde

In de gemeenschappelijke grondexploitatieberekening wordt uitgegaan van grondprijzen die boven de gemeentelijke grondprijzen van Hilversum liggen. Als reden hiervoor is aangegeven dat sprake is van een intergemeenschappelijke gebiedsontwikkeling waarbij bewust niet is gekozen om het grondprijsbeleid van één specifieke gemeente te volgen.

Wij kwalificeren de volgende grondprijzen als (te) optimistisch:

Categorie	Gehanteerde grondprijs	Bandbreedte EY	Toelichting	Omvang impact op waardering Crailo
Meergezinswoning goedkope koop	€ 30.000 per woning	€ 15.000 - € 25.000 per woning	Insignificant buiten bandbreedte	0-10%
Eengezinswoning rij goedkope koop	€ 42.000 per woning	€ 17.500 - € 30.000 per woning	Insignificant buiten bandbreedte	0-10%
Eengezinswoning rij	€ 814 per m2	€ 450 - € 750 per m2	Significant buiten bandbreedte	> 10%
Eengezinswoning 2^1 kap	€ 707 per m2	€ 500 - € 700 per m2	Significant buiten bandbreedte	> 10%

Daarentegen kwalificeren wij de gehanteerde opbrengstindexatie als voorzichtig:

Jaarlaag	Opbrengstindexatie	Bandbreedte EY	Toelichting	Omvang impact op waardering Crailo
2018	1,5%	2,0% - 5,0%	Insignificant buiten bandbreedte	0-10%
2019-2021	1,5%	2,0% - 4,0%	Insignificant buiten bandbreedte	0-10%
2022 >	1,5%	1,5% - 2,5%	Binnen bandbreedte	-

Indien wordt uitgegaan van een grondprijs van € 700 per m2 voor de dure rijwoningen en de opbrengstindexatie in de jaren 2018-2021 op 2,0% wordt gesteld, wijzigt de netto contante waarde van € 1.230.000 positief naar € 345.000 positief. Op grond hiervan is geen sprake van een verlieslatend samenwerkingsverband, waarvoor uw gemeente dus geen voorziening voor bijstortverplichtingen dient te vormen. Dit vormt de inschatting volgens de momenteel beschikbare informatie.

Daarbij merken wij op dat de huidige grondexploitatieberekening grof is opgezet volgens algemene parameters en uitgangspunten.

De grondexploitatieberekening kent een aantal risico's die momenteel moeilijk zijn te kwantificeren (zoals de verwachte kosten voor sloop en sanering) en mogelijk een negatief effect op de uitkomst kunnen hebben. De impact die deze risico's bij het beschikbaar komen van nieuwe informatie op de uitkomst van de grondexploitatieberekening kunnen hebben is in de paragraaf weerstandsvermogen beschreven.

Controle-uitkomsten

Overige controlebevindingen

Beschrijving van aandachtspunt in de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
De voortgang van grondexploitatie Anna's Hoeve vereist tussentijdse winstneming		
<p>De grootste lopende grondexploitatie binnen uw gemeente betreft Anna's Hoeve. De mate waarin de grondverkoop vorderen, doet het kantelpunt dichterbij komen waarbij op grond van het BBV en de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV tussentijdse winstneming plaats dient te vinden.</p> <p>Gezien de impact van de grondexploitatie en de ingeschatte eindwaarde vormt de tussentijdse winstneming een aandachtspunt in onze controle.</p>	<p>Wij hebben als onderdeel van onze controle:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ inlichtingen ingewonnen bij de planeconoom van gemeente Hilversum;▶ de grondexploitatieberekening onderworpen aan een kritische toets op de redelijkheid van de hierin gehanteerde uitgangspunten;▶ deelwaarnemingen verricht naar de adequaatheid van de geschatte uitgangspunten voor nog te realiseren kosten en opbrengsten;▶ backtesting verricht, waarbij wij de schatting over 2016 evalueren ten opzichte van de realisatie in 2017 en de eerste maanden van 2018; en▶ de notitie beoordeeld, waarin de gemeente Hilversum een voorstel schrijft voor de te verantwoorden tussentijdse winst, volgens de eigen financiële verordening, de nota grondbeleid en de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV als norm.	<p>In het voorstel kwam de eerste lijn tot de conclusie dat geen sprake is van tussentijdse winstneming. Op grond van de notitie grondexploitaties 2016 zijn wij het niet eens met deze conclusie:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat;▶ de grond (of het deelperceel) is (deels) verkocht; en▶ de kosten zijn gerealiseerd. <p>Voor het onderdeel van de grondexploitatie waarbij is voldaan aan bovenstaande criteria dient de winst daarmee naar rato te worden verantwoord. In zijn controle heeft de VIC vergelijkbare opmerkingen geplaatst bij de winstneming op Anna's Hoeve.</p> <p>De door uw gemeente ingeschatte eindwaarde bedraagt € 12,6 miljoen. In de jaarrekening is naar aanleiding van onze controle een tussentijdse winst van € 5,5 miljoen verantwoord.</p> <p>In onze evaluatie van het schattingsproces merken wij op dat uw gemeente voorzichtig is in de ingeschatte aannames, wat zich uit in de toegenomen eindwaarde van 2017 ten opzichte van 2016. Daarbij vertaalt uw gemeente de reeds bekend zijnde verkooptransacties en op basis hiervan te verwachten grondprijzen onvolledig in de verwachte eindwaarde. De voorzichtigheid is passend bij de beginfase van een grondexploitatie. Naarmate de ontwikkeling concretere vormen aanneemt en op afwikkeling koerst, dient te worden uitgegaan van de realistisch te verwachten eindwaarden. Dit waarborgt een tussentijdse winstneming die in lijn ligt met de economisch verrichte prestaties.</p> <p>Wij merken een tekortkoming op bij het volgens het BBV verwerken van de uitkomsten van het schattingsproces ten aanzien van het tussentijds verantwoorden van resultaat conform POC (percentage of completion) in de jaarrekening.</p>

Controle-uitkomsten

Overige controlebevindingen

Beschrijving van aandachtspunt in de controle	Aanpak	Belangrijkste observaties
Eén onzekerheid geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage		
<p>De controle van de SiSa-bijlagen waarin uw gemeente via de jaarrekening verantwoording aflegt over de besteding van enkele wettelijke subsidieregelingen, vormt een specifiek aandachtspunt in onze controle.</p>	<p>Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2017.</p> <p>De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;▶ 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;▶ € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.	<p>Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Wel hebben wij één onzekerheid geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijft.</p> <p>De onzekerheid ad € 423.907 is van toepassing op de regeling D10 (Volwassenen) Onderwijs (participatiewet) 2015-2017 en wordt veroorzaakt doordat er onvoldoende geschikte controle informatie is verkregen waardoor deze onzekerheid ook van invloed is op de getrouwheid en de rechtmatigheid. De gemeente Hilversum heeft op basis van een prestatieovereenkomst gelden aan een ROC verstrekt maar heeft niet (tijdig) de benodigde controle informatie om deze prestaties aan te kunnen tonen waardoor er sprake is van een onzekerheid.</p> <p>Wij merken op dat uw gemeente geen duidelijke afspraken maakt met partijen waaraan de gemeente de uitvoering uitbesteed voor het naleven van de verplichtingen volgens de in de SiSa-bijlage opgenomen specifieke uitkeringen. Dit betreft bijvoorbeeld de situatie waarin uw gemeente de verkregen middelen voor onderwijsachterstandenbeleid verstrekt aan de gemeenschappelijke regeling Regio Gooi- en Vechtstreek. Hierdoor verkrijgt de gemeente onvoldoende verantwoordingsinformatie om na te gaan dat de middelen in lijn met de wettelijke vereisten zijn besteed. Via aanvullend verrichte werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat de aan deze organisaties verstrekte middelen rechtmatig binnen de doelstelling van de specifieke uitkeringen zijn besteed.</p> <p>De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.</p> <p>In de bijlage bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.</p>

Controle-uitkomsten

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Significante schattingen

Wij kunnen ons verenigen met de gemaakte schattingen en presentatie.

Significante schattingen

Het college heeft bij het maken van schattingen naar onze mening consistent en voorzichtig gehandeld. Naar ons oordeel zijn de gemaakte schattingen aanvaardbaar. Het college heeft ons bevestigd dat uw raad is geïnformeerd over het proces dat het college hanteert voor het formuleren van bijzonder gevoelige schattingen.

Samenvatting belangrijke schattingen

Op de komende twee pagina's hebben wij de belangrijkste schattingen van het management samengevat en voorzien van onze toelichting. Onze inschatting van de "hardheid" van de schatting is daarbij ingedeeld in drie levels:

- ▶ Level 1: Zacht, schatting kent relatief grote onzekerheden
- ▶ Level 2: Evenwichtig
- ▶ Level 3: Hard, onzekerheid ligt met name in timing uitgaven

De indeling naar levels vindt plaats op basis van de inherente onzekerheden verbonden aan de schatting en betreft niet een oordeel over de kwaliteit van de inschatting van het management. Een level 1 schatting is inherent onzekerder dan een level 3 schatting (bijvoorbeeld door looptijd van de verplichting), waarbij wij verwachten dat de toelichting aan uw raad voor dergelijke schattingen uitvoeriger is bij een level 1 schatting.

Posten met een schattingselement	Effect (x € miljoen)	Onze inschatting	Toelichting	Kwaliteit toelichting
Spaarvoorziening rioleringen	39,5	Level 3	De opbouw van de spaarvoorziening ligt in lijn met het gemeentelijk rioleringsplan en het spaardeel in de tariefbepaling voor rioolheffingen. Doel van de voorziening is tot 2036 te sparen voor de vervanging van het rioleringsnetwerk. De onzekerheid bestaat uit de verwachte toekomstige investeringen in het netwerk en timing van de uitgaven. Door verwerking via tarief rioolheffing is de inschatting "hard" en zit onzekerheid in de timing.	✓
Egalisatievoorziening rioleringen	1,4	Level 3	De opbouw van de egalisatievoorziening is bepaald middels een analyse van het resultaat op rioolheffing en dient ter toekomstige teruggave aan de burger ten behoeve van riolering. De "hardheid" van de schatting is gelijk aan de spaarvoorziening.	✓
Eindwaarde grondexploitaties	Anna's Hoeve: 12,6 Crailo: 1,2	Level 2 Level 1	De onzekerheid betreft de te realiseren verkoopprijzen per m2 uit te geven grond en de nog te realiseren kosten voor bouw- en woonrijpmaken per m2. Ten aanzien van Crailo is de schattingsonzekerheid groter door de huidige status van planvorming en resterende looptijd van het project.	✓

Controle-uitkomsten

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Significante schattingen

Wij kunnen ons verenigen met de gemaakte schattingen en presentatie.

Samenvatting belangrijke schattingen (vervolg)

Posten met een schattingselement	Effect (x € miljoen)	Onze inschatting	Toelichting	Kwaliteit toelichting
Pensioenen wethouders	4,0	Level 2	De inschatting is afhankelijk van inschattingen over de verwachte levensduur, salaristijgingen en indexaties. Uw gemeente maakt gebruik van objectief bekende gegevens voor deze inschattingen.	✓ De gegeven toelichtingen doen recht aan de verhoogde onzekerheid bij de level 2 inschatting.
Onderhoudsvoorzieningen	3,0	Level 2	Het meerjarig onderhoudsprogramma is in september 2015 geactualiseerd en door uw raad vastgesteld voor de jaren 2015 tot en met 2034. Herevaluatie vindt plaats in 2018.	✓ De gegeven toelichtingen doen recht aan de verhoogde onzekerheid bij de level 2 inschatting.

Onderhoudsvoorzieningen

Bij het actualiseren van de onderhoudsvoorzieningen komt uw gemeente tot de conclusie dat de gevormde onderhoudsvoorziening voor het Raadhuis en Stadskantoor naar verwachting voor € 0,9 miljoen niet zal worden benut. In de jaarrekening was dit bedrag als vrijval verwerkt.

Indien wordt geconstateerd dat de onderhoudsvoorziening vrij dient te vallen, staat het BBV twee verwerkingwijzen voor:

- ▶ vrijval over de resterende looptijd van het meerjarenonderhoudsplan, teneinde aan te sluiten bij het kostenegaliserende karakter; of
- ▶ vrijval ineens ten gunste van het resultaat.

De vrijval over de resterende looptijd van het meerjarenonderhoudsplan sluit het beste aan bij het doel van de voorziening. In beide gevallen dient uw raad goedkeuring te verlenen voor de verwerkingwijze. Aangezien deze goedkeuring in 2017 niet aan u is gevraagd, merken wij een gecorrigeerd controleverschil op.

Controle-uitkomsten

Onregelmatigheden waaronder fraude

Fraude en naleving van wet- en regelgeving

Fraude en naleving van wet-en regelgeving

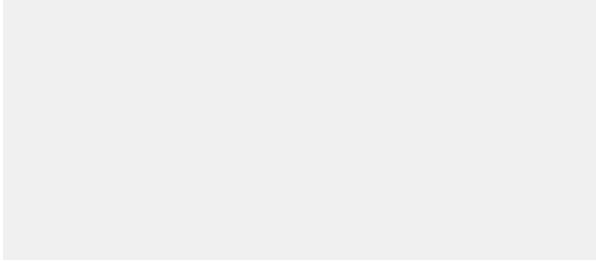
De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij de gemeenteraad als bij het college. Het is van belang dat het college, onder toezicht van de gemeenteraad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

In onze controle hebben wij aandacht besteed aan de volgende frauderisico's:

Gesignaleerde frauderisico's	Op frauderisico's gerichte beheersingsmaatregelen	Systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en bijbehorende bevindingen
Management override of controls, waarbij via doorbreking van de interne beheersing een materiële fraude ontstaat. Wij hebben dit risico onderkend ten aanzien van het over volledig verantwoord van de voorzieningen en onjuiste winstneming op grondexploitaties.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het voorbereiden van de begroting door het college en goedkeuring (mandatering) van de begroting door de raad. ▶ Periodiek afstemmen en doornemen van de ontwikkelingen en realisatie van het college met de raad. ▶ Toezicht door de raad, op basis van de periodieke rapportages, van de financiële realisatie. 	<p>Onze controle-aanpak is gegevensgericht van aard en bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het nagaan van de rationale en juistheid van journaalposten rond periode-einde en afsluitdatum. ▶ Het evalueren van de managementuitgangspunten rondom schattingen voor tendenties. ▶ Het nagaan van de rationale achter ongebruikelijke transacties. ▶ Voor de ultimo boekjaar verantwoorde voorzieningen vastgesteld of deze aan de juiste periode zijn toegerekend en voldoen aan de voorwaarden om een verplichting op te nemen. Specifiek ter adressering van het risico hebben wij hierbij een lagere grenswaarde voor het selecteren van deelwaarnemingen gehanteerd. ▶ Het nagaan van de redelijkheid van de uitgangspunten bij de waardering van grondexploitaties. <p>Wij hebben uit onze werkzaamheden geen indicaties voor (materiële) fraude geconstateerd.</p> <p>Wij constateren een controleverschil ten aanzien van de tussentijdse winstneming voor de grondexploitatie Anna's Hoeve. Uit onze werkzaamheden hebben wij geen indicaties geconstateerd dat het controleverschil is veroorzaakt door management override of controls maar is een onvoldoende kennis en uitwerking van het BBV aanleiding geweest voor het verschil.</p>

Controle-uitkomsten

Onregelmatigheden waaronder fraude

Naleving wet- en regelgeving en overige

Wij informeren de gemeenteraad over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving of statuten, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin de gemeenteraad in staat is haar taken te vervullen.

Rechtmatigheidsbeheer

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de raad geautoriseerde begroting.

Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting.

Lastenoverschrijding programma (X € 1.000)	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee in het oordeel	Onrechtmatig, telt mee in het oordeel
Programma 1 - Wonen en leven Totaal 1.328 (2,4%)	Kostenoverschrijdingen die geheel worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.	V	
Programma 2 - Zorg Totaal 1.789 (2,3%)	Kostenoverschrijdingen zijn passend binnen het bestaand beleid c.q. open einde regelingen.	V	
Programma 3 - Werken Totaal 1.585 (2,6%)	Kostenoverschrijdingen die geheel worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.	V	
Programma 4 - Bestuur Totaal 727 (4,5%)	Kostenoverschrijdingen zijn passend binnen het bestaand beleid.	V	

In de jaarrekening is geen specifieke toelichting opgenomen die de begrotingsrechtmatigheid nader analyseert. Wij adviseren u deze toelichting een vast onderdeel te laten zijn van de periodieke planning- en controlcyclus.

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de gemeenteraad geautoriseerde kredieten.

Wij constateren geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten.

Rechtmatigheidsbeheer

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves conform de staat van baten en lasten zijn als volgt:

Bedragen (€ 1.000)/(last)	Begroting na wijziging	Rekening 2017	Afwijking
Dotaties	1.054	1.054	-
Onttrekkingen	(10.744)	(8.851)	1.893
Per saldo	(9.690)	(7.797)	1.893

Aan de afwijkingen ligt een lagere, dan wel uitgestelde, realisatie van de kosten ten grondslag waartoe de reserve dekking biedt. De rechtmatigheid is door ons vastgesteld.

Bevindingen ten aanzien van het voorwaarden criterium

In dit kader verwijzen wij naar de passages inzake aanbestedingen, Wet Normering Topinkomens en kredietrechtmatigheid eerder in dit verslag.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen.

Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Controleaanpak

Rechtmatigheid

Onze aanpak ten aanzien van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2017 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2017 van de gemeente Hilversum. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ het rechtmatigheidsbeheer;
- ▶ de naleving van het voorwaardencriterium;
- ▶ de begrotingsrechtmatigheid;
- ▶ de kredieten;
- ▶ mutaties in de reserves;
- ▶ het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- ▶ de niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

De raad autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan de raad. Door een goede inrichting van de planning-en-controlcyclus zorgt het college ervoor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Jaarverslag

Inleiding

In het kader van onze controle van de jaarrekening is het onze taak om na te gaan of het jaarverslag voldoet aan de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en of het verenigbaar is met de jaarrekening, en ook om na te gaan of het jaarverslag, in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de gemeente en haar omgeving, geen materiële onjuistheden bevat.

Vereisten jaarverslag

Uw jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording, de paragrafen en overige informatie. Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten bepaalt nadere voorschriften voor het jaarverslag.

In overeenstemming met de omvang en complexiteit van de gemeente bevat het jaarverslag een evenwichtige en uitvoerige analyse van de financiële situatie op de verslagdatum, ontwikkelingen tijdens het boekjaar en inkomsten, alsmede een beschrijving van de risico's en onzekerheden. Daarnaast dient in het jaarverslag de verwachte gang van zaken te worden opgenomen.

Bijlagen

Controleverschillen	30
Onafhankelijkheid	35
Kwaliteit beheersorganisatie	37
Controleaanpak	38
Verklaring van verantwoordelijkheden	42
SiSa-bijlage	44

Controleverschillen

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de gemeente heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Onderstaand is een overzicht van de materiële verschillen opgenomen, die zijn geconstateerd tijdens onze controle en welke zijn aangepast door het college. Wij hebben geëvalueerd in hoeverre onderstaande verschillen voortkomen uit een tekortkoming in de interne beheersing. Tevens is een overzicht opgenomen van de onjuistheden die wij tot aan de datum van dit verslag hebben gesignaleerd en niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. Daarnaast zijn eventuele rechtmatigheidsfouten in dit overzicht opgenomen.

De geconstateerde controleverschillen liggen in lijn met de door de VIC geplaatste opmerkingen bij de voorbereide stukken in het jaarrekeningdossier door de eerste en tweede lijn.

Gecorrigeerde verschillen

Post/omschrijving verschil	Bedrag €	Effect van deze constatering op de interne beheersing.	Referentie in dit verslag
Tussentijdse winstneming grondexploitatie Anna's Hoeve	5.463.000 Resultaat- verhoging	De bevindingen komen voort uit het schattingsproces wat uw gemeente hanteert. In het schattingsproces verricht uw gemeente in onvoldoende mate een analyse naar de uitkomsten van schattingen uit voorgaande perioden. Daarnaast maakt uw gemeente in het schattingsproces in onvoldoende mate gebruik van informatie die in 2018 bekend komt ten aanzien van de schatting per 31 december 2017. Wij merken een tekortkoming op bij de interne beheersing en vragen hiervoor uw aandacht.	Pagina 17.
Ten onrechte verwerkte vrijval voorziening groot onderhoud	932.000 Resultaat- verhoging	Uit een ambtelijke analyse is gebleken dat de onderhoudsvoorziening niet volledig zal worden benut, waardoor een vrijval is voorgesteld. Deze vrijval dient echter door uw raad te worden vastgesteld, hetgeen in het boekjaar niet heeft plaatsgevonden. De onderhoudsvoorziening is daarmee onterecht vrijgevallen. De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	Pagina's 3 en 20.

Controleverschillen

Gecorrigeerde verschillen			
Post/omschrijving verschil	Bedrag €	Effect van deze constatering op de interne beheersing.	Referentie in dit verslag
Vrijval ten onrechte gevormde verplichting WSW	415.000 Resultaat- verhoging	De bevinding komt voort uit een onvoldoende onderbouwde kortlopende verplichting. Daarnaast is sprake van te hoog verantwoorde opbrengsten en lasten voor onjuiste aantal arbeidsplaatsen WSW, resulterend in zowel te hoog verantwoorde bijdragen vanuit het Rijk alsmede de doorgestorte middelen aan de sociale werkplaats. De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	Pagina 3.
Herrubriceren grondpositie Egelshoek als materiële vaste activa in plaats van bouwgrond in exploitatie.	839.000 Balans- reclass	Uw raad heeft de grondexploitatie Egelshoek afgesloten, waaruit een positie resteert aan niet-ontwikkelde grond. Uitgaande van de huidige opdracht aan het college ,vormt de grond een positie materiële vaste activa in plaats van bouwgrond in exploitatie.	Pagina 3.
Vrijval reservering nog te verwachten kosten afgesloten grondexploitaties (waaronder Egelshoek).	603.000 Resultaat- verhoging	Daarnaast valt een deel van de gevormde reservering voor nog te verwachten kosten van afgesloten grondexploitaties vrij door onvoldoende hardheid van de resterende verplichting. De bevindingen liggen in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	
Onjuiste afgrenzing door Rijk gesubsidieerde middelen	220.000 Resultaat- neutraal	De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie. De bevinding is resultaatneutraal en zorgt voor een verlaging van zowel de lasten als baten.	Pagina 3.

Controleverschillen

Gecorrigeerde verschillen			
Post/omschrijving verschil	Bedrag €	Effect van deze constatering op de interne beheersing.	Referentie in dit verslag
Onvolledig verwerkte overlopende inkoopfacturen uit 2018 in jaarrekening 2017 <ul style="list-style-type: none"> ▶ Lasten € 188.000 ▶ Materiële vaste activa € 374.000 ▶ Onttrekking voorziening groot onderhoud € 97.000 	128.000 Resultaat- verlaging	De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	Pagina 3.
Herrubriceren schuld aan provincie Noord-Holland als schuld aan provincie in plaats van Belastingdienst.	2.464.000 Balans- reclass	De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	Pagina 3.
Herrubriceren bijdrage aan project HOV als materiële vaste activa met economisch nut in plaats van maatschappelijk nut.	1.215.500 Balans- reclass	De bevinding ligt in lijn met de eerdere opmerking over de kennis van het BBV binnen de ambtelijke organisatie.	Pagina 3.
Verlaging van zowel de baten als de lasten. De gemeente heeft een verkregen subsidie door verstrekt middels een prestatieovereenkomst. De verwachting is dat de realisatie van de prestatie lager uitkomt. Hierdoor is de last uit hoofde van de overeenkomst lager en wordt de verkregen subsidie met hetzelfde bedrag verlaagd.	€ 78.570 Resultaat- neutraal	Op basis van de beschikbare controle informatie is vastgesteld dat een aan derden betaald bedrag uit hoofde van een prestatieovereenkomst te hoog was verantwoord.	Pagina 18.

Controleverschillen

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen niet instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening.

Getrouwheid

De geconstateerde fouten ad € nihil en onzekerheden ter hoogte van € 465.400 zijn lager/hoger dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 2.533.000 en € 7.599.000. Wij verstrekken daarom een goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid van de jaarrekening.

Rechtmatigheid

De geconstateerde fouten ad € 2.200.000 en onzekerheden ter hoogte van € 465.400 zijn voor wat betreft de fouten omtrent rechtmatigheid lager/hoger dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 2.533.000 en € 7.599.000. Wij verstrekken daarom een goedkeurend oordeel betreffende de rechtmatigheid van de jaarrekening.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- ▶ het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- ▶ het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- ▶ het effect op significante toelichtingen, individuele items, subtotaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Ongecorrigeerde verschillen			
Post/omschrijving van de toelichting	Getrouwheid Bedrag in €	Rechtmatigheid Bedrag in €	Referentie in dit verslag
Niet naleven van aanbestedingsregels Europese aanbestedingswet	-	2.200.000	Pagina 11.
Totaal	-	2.200.000	

Controleverschillen (vervolg)

Ongecorrigeerde onzekerheden			
Post/omschrijving van de toelichting	Getrouwheid Bedrag in €	Rechtmatigheid Bedrag in €	Referentie in dit verslag
Onzekerheden volgend uit controle sociaal domein Regio Gooi en Vechtstreek	465.400	465.400	Pagina 41.
Onzekerheid inzake verstrekte bijdrage aan derden waarvoor onvoldoende geschikte controle informatie is verkregen	423.907	423.907	Pagina 18.
Totaal	889.307	889.307	

Onafhankelijkheid

Overzicht urenbesteding

Om u een indruk te geven van de urenbesteding van de partner, senior manager, senior staff en de overige teamleden aan de jaarrekening 2017 is dit overzicht bijgevoegd:

Overzicht van voor- en nacalculatorische uren jaarrekening 2017	Voorcalculatorische uren jaarrekening 2017	Nacalculatorische uren jaarrekening 2017
Urenbesteding partner	48	71
Urenbesteding senior manager	141	175
Urenbesteding senior staff	333	365
Urenbesteding specialisten	12	69
Urenbesteding overige teamleden	717	1.305
Urenbesteding totaal	1.251	1.985

Wij hebben onze werkzaamheden consistent met onze planning uitgevoerd.

De additionele ureninzet ten opzichte van de voorcalculatorische inschatting is het gevolg van de controle van enkele bijzondere - nieuwe - elementen in de jaarrekening van uw gemeente:

- ▶ de controle van de nieuwe grondexploitatie Crailo
- ▶ een nieuwe topfunctionaris en (gewezen) topfunctionaris in de WNT-toelichting
- ▶ Werkzaamheden van de VIC waren bij aanvang van de controle (nog) niet afgerond

Daarnaast verrichten wij werkzaamheden om de bevindingen benoemd in dit verslag te adresseren.

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde specialisten.

Onafhankelijkheid

Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)

Langdurige betrokkenheid

Samenloop van dienstverlening

Geschenken en giften

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

1. Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, mogen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern rouleren. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ John Drost, betrokken bij opdracht sinds het boekjaar 2015.
- ▶ Jelle Smit, betrokken bij opdracht sinds het boekjaar 2017.

2. Samenloop van diensten

Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurancedienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel sprake is van materiële invloed, geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is;
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Wij hebben geen samenloop van diensten.

3. Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100. Wij bevestigen dat hier geen sprake van is.

Kwaliteits beheersorganisatie

Bevindingen interne beheersing (inclusief betrouwbaarheid en continuïteit IT)

Bevindingen interne beheersing

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2017 van gemeente Hilversum hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw instelling, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben onze bevindingen naar aanleiding van de beoordeling van de interne beheersmaatregelen via onze managementletter d.d. 12 februari 2018 gecommuniceerd.

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen.

De tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking die door ons testwerkzaamheden aan het licht zijn gebracht, hebben wij opgenomen in de managementletter.

Controleaanpak

Controleaanpak en -uitvoering

Controleaanpak en - uitvoering

Hieronder informeren wij u over onze controleaanpak en de belangrijke aandachtsgebieden hierin. Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management en de rekeningcommissie/de raad over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2017 onderkend:

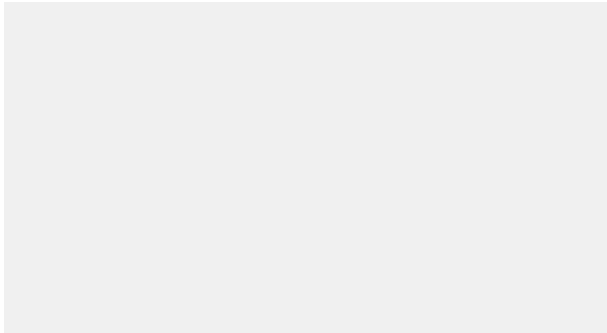
- ▶ financiële positie en kwaliteit resultaat;
- ▶ schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- ▶ waardering grondexploitaties;
- ▶ aanbestedingen;
- ▶ Wet Normering Topinkomens.

Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtspunten in dit accountantsverslag.

Ten opzichte van voorgaand jaar hebben wij onze controleaanpak gewijzigd, waarbij wij in meerdere mate gegevensgerichte controlewerkzaamheden verrichten (steekproeven, deelwaarnemingen en detailcontroles) in plaats van systeemgerichte controlewerkzaamheden (gericht op het testen van de werking van interne beheersing). Deze wijziging is het gevolg van een algehele ontwikkeling binnen het accountantslandschap, waarbij de nadruk steeds meer komt te liggen op het door de accountant zelfstandig verrichten van gegevensgerichte controlewerkzaamheden teneinde tot zijn oordeel te komen.

Controleaanpak

Rechtmatigheid

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan de raad, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door de raad worden geautoriseerd.

Controleaanpak

Goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De met u afgesproken goedkeurings-en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast, die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. De goedkeuringstolerantie is vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en vervolgens ter besluitvorming gebracht van de raad. Op 7 maart 2018 is het normenkader vastgesteld, ten aanzien van toleranties zijn geen wijzigingen aangebracht.

Op grond van de jaarrekening 2017 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 2.533.000 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 7.599.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Controleaanpak

Samenwerking met andere accountants en inzet van deskundigen

Samenwerking met interne accountantsdienst/andere accountants

Voor de jaarrekening van de gemeente Hilversum maken wij gebruik van diverse verbonden partijen/gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties. Een aantal zijn van significant belang in het kader van de jaarrekeningcontrole. Wij hebben de accountant van de Regio Gooi- en Vechtstreek bezocht om een review uit te voeren op zijn werkzaamheden. Dit heeft geleid tot de voor onze controle noodzakelijke controle-informatie. Uit de controle bij de Regio Gooi- en Vechtstreek volgen onzekerheden, die wij na het verkrijgen van de noodzakelijke controle-informatie betrekken in ons oordeel.

Inschakeling van externe deskundigen

Bij de uitvoering van onze controle hebben wij geen gebruik gemaakt van een door de accountant ingeschakelde externe deskundige. Wel hebben wij gebruik gemaakt van een interne specialist in het kader van de controle uit hoofde van de Wet Normering Topinkomens en de waardering van de grondpositie Crailo.

Communicatie met de rekeningencommissie

Gedurende het jaar hebben wij de volgende vergaderingen bijgewoond van de rekeningencommissie:

- ▶ 5 oktober 2017: tijdens deze bijeenkomst is het controleplan besproken, alsmede de aandachtspunten voor de controle van de jaarrekening 2017;
- ▶ 22 februari 2018: tijdens deze vergadering is onze managementletter met de uitkomsten van de interim-controle besproken;
- ▶ 21 juni 2018: tijdens deze vergadering worden de uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole besproken.

Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2017 van de gemeente Hilversum gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het door de raad vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna onregelmatigheden) berust zowel bij de gemeenteraad als bij het college van burgemeester en wethouders. Het is van belang dat het college van burgemeester en wethouders, onder toezicht van de gemeenteraad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden.

Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk

Kwaliteit beheersorganisatie, onderdeel Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override van dit verslag.

Letter of representation

We hebben van het college van burgemeester en wethouders bij afronding van de opdracht een Letter of Representation (bevestiging bij de jaarrekening) verkregen.

SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2017 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2018 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2017	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Geen	-	N.v.t.
D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021	Geen	-	N.v.t.
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	Geen	-	N.v.t.
D10	(Volwassenen) Onderwijs (participatiewet) 2015-2017	Onzekerheid	€ 423.907	*1
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	Geen	-	N.v.t.
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	Geen	-	N.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2017	Geen	-	N.v.t.
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2017	Geen	-	N.v.t.

*1) De onzekerheid heeft betrekking op indicator D10/02. De onzekerheid wordt veroorzaakt doordat er onvoldoende geschikte controle informatie is verkregen. De gemeente Hilversum heeft op basis van een prestatieovereenkomst gelden aan een ROC verstrekt maar heeft niet (tijdig) de benodigde controle informatie om deze prestaties aan te kunnen tonen waardoor er sprake is van een onzekerheid.